

Govor prvog zamjenika Donalda Haysa na Konferenciji o najboljoj praksi za održivi povratak

u organizaciji Pakta stabilnosti, Građanskog pakta za jugoistočnu Evropu i IKV-a

Dame i gospodo,

Veza između povratka i održivog razvoja nije karakteristična samo za Bosnu i Hercegovinu ali je ona unatoč tome ovdje postala ozbiljan faktor.

Kada je, kasnih devedesetih godina prošlog vijeka, ostavština rata – gnjev i predrasude – počela polako nestajati, otvarajući put za masovni povratak, i kada je pravni i politički sistem počeo da odgovara na potrebe onih koji su se vratili, pokazalo se da je najveća i najtvrdokornija prepreka ovom procesu ekonomske a ne socijalne prirode.

Šanse za zaposlenje predstavljaju konačni odlučujući faktor u pogledu toga da li se zajednice mogu ponovno organizirati.

U posljednjih 18 mjeseci posjetio sam svaki dio BiH susrećući se sa načelnicima, razgovarajući sa njima o izazovima sa kojima se suočavaju i slušajući o strategijama koje usvajaju kako bi prevazišli ove izazove.

Međutim, čak i najprogresivniji načelnici se suočavaju sa jednim funkcionalnim problemom. Ovo važi za cijelu zemlju, iako je naročito izraženo u Federaciji. Taj problem se odnosi na složeno prenošenje odgovornosti sa bh. vlasti sve do općina – načelnici se stalno moraju obraćati kantonima i entitetu kada provode čak i najtemeljnija poboljšanja u

osnovnim aspektima općinske administracije. Moraju dijeliti finansijska sredstva sa nivoima vlasti koji su iznad njih, te su ograničeni u svojim nastojanjima da odgovore na osnovne potrebe građana koje bi trebale biti u njihovoj nadležnosti jer su iste tehnički nadležnost kantona ili entiteta.

Sada je u pripremi zakonska regulativa koja će, nadam se, riješiti ovaj problem. U stvari, danas se u Sarajevu Komisija zadužena za izradu novog zakona o lokalnoj samoupravi obavezala da odgovornosti načelnika jasnije definira a time i pojasni kako građani ostvaruju svoja osnovna prava i gdje.. U RS, sličan zakon je u mnogo poodmaklijoj fazi i sada prolazi kroz javnu raspravu kako bi se osiguralo da je u skladu sa zahtjevima Vijeća Evrope te doslijedan ciljevima načelnika i njihovih građana.

Kada se pitanje nadležnosti načelnika razriješi, zakonodavna tijela se mogu okrenuti teškom zadatku rješavanja pitanja kako da se općinsko finansiranje učini korektnijim i manje diskrecionim. Ima malo smisla da se jednom nivou vlasti dodijeli ovlast i nadležnost za pružanje neke usluge ukoliko mu nisu data finansijska sredstva za tu aktivnost. Dakle, općine moraju dobiti finansijska sredstva koja su im potrebna kako bi građanima pružile osnovne usluge koje trebaju i zaslužuju.

Kao i uvijek, administrativne strukture predstavljaju samo polovinu problema. Druga polovina je ukorijenjena u psihologiji. U razgovorima koje sam vodio sa političarima i poslovnim ljudima na cijeloj teritoriji BiH često na mene ostavi dojam – i isto tako me često obeshrabri – ustrajnost jednog anakroničnog i nerealnog pogleda na ekonomiju. Još uvijek postoji sjećanje na “zlatno doba” socijalizma kada su veliki kombinati obezbijevali poslove za desetine hiljada građana a ugovori koje je obezbijevala vlada su osiguravali da nikada nije nedostajalo porudžbina. Svi su imali posao.

Ali sve se to promijenilo 1991. god. a korijen ove promjene

nije bio na Balkanu već u cijeloj istočnoj Evropi. Bilo kako bilo, ti dani su davno prošli i nikad se neće vratiti. Što prije organi vlasti i javna preduzeća ovo u potpunosti shvate, utoliko bolje.

Međutim, što je interesantno, naišao sam na više ekonomskog realizma u mnogim općinama nego u salama za sastanke nekih javnih preduzeća. Zašto je to tako? Zašto bi načelnici vidjeli svjetlo kada se mnogi od njihovih kolega iz poslovnog svijeta još uvijek moraju odvikavati od zastarjelog koncepta ekonomskog planiranja?

Pa, u nuždi se čovjek svačemu dosjeti. Zajednice kojima su nekada bila korisna – sada zastarjela – industrijska postrojenja nemaju izbora već da tragaju za alternativama.

Te alternative postoje – u obliku malih i srednjih preduzeća i novih preduzeća koja se finansiraju privatnim investicijama.

Nije potrebno mnogo vremena da se nauči kako funkcioniše nova ekonomija kada shvatite da ta ista nova ekonomija može otvoriti nova radna mjesta.

Dobra vijest – i nešto što smatram da je korisno naglasiti na ovoj konferenciji – je činjenica da slobodno tržište može biti fleksibilnije i prijemčivije prema socijalnim prioritetima od stare planske ekonomije, ali za to je potrebna kreativnost i angažiranje na svim nivoima.

Za davanje prednosti privatnom kapitalu može se dati jedan veliki moralni argument a to je – da se odluke o privatnom investiranju ne donose na osnovu nacionalnih predrasuda ili predrasuda jedne zajednice. U stvari, novac ide tamo gdje se može ostvariti profit. Investitor želi zaradu na kapital – investicije će slijediti šansu za takvom zaradom, bez obzira gdje ih ona može odvesti. Informacije i prilika su ključne stvari.

Pa kako možemo iskoristiti ovu stvarnost i napraviti model za

održiv razvoj koji može podržati povratak izbjeglica?

Općine moraju naučiti jezik tržišta u njihovim nastojanjima da privuku onu vrstu investicija o kojima ovisi obnova njihovih zajednica. To je jezik koji ne poznaje ekstremizam – u stvari, tokom proteklih pet godina u BiH smo vidjeli očite primjere diljem zemlje u kojima se vidjelo da strane investicije nevoljko odlaze u zajednice u kojima je ostao zastupljen ekstremizam iz ratnog perioda.

Kao što sam rekao mnogo puta prije, smatram da će se revolucija koja je potrebna BiH – revolucija osmišljena za i od strane građana ove zemlje – desiti na općinskom nivou, a ne na kantonalnom ili entitetskom ili državnom nivou. Najvažniji politički lideri za održivost nisu premijeri već načelnici općina – jer upravo je općinski nivo taj nivo na kojem vlasti obično ostvaruju kontakt sa građanima, na općinskom nivou izabrani predstavnici mogu doista promijeniti stvari za uslove u kojima žive građani usvajanjem racionalnih strategija koje će unaprijediti lokalno poslovno okruženje i olakšati stvaranje nove ekonomske aktivnosti – kao i radnih mjesta koja dolaze sa time.

Zbog toga je prilagođavanje općinskih administracija, jedne za drugom, potrebama slobodnog tržišta istorijska – revolucionarna – promjena.

Pragmatizam koji vidimo u općinama se također sporadično može vidjeti i među višerangiranim stranačkim liderima. Mislim da je ovo uglavnom rezultat instinkta za smodržanjem koji većina stranačkih lidera mora posjedovati ukoliko žele da ostanu na vlasti. Nezadovoljstvo građana činjenicom da stranke nisu ostvarile obećana poboljšanja u ekonomiji je proizvelo mentalitet tipa “potoni ili zaplivaj” među mnogim iskusnim političarima. Većina njih uči da pliva – uči jezik tržišta a to je jezik u kojem nacionalistička retorika jednostavno nema mjesta.

Ova promjena na vrhu ostaje važna, jer iako se temeljna promjena može ostvariti na općinskom nivou, i dalje se znatna šteta može proizvesti na državnom nivou, a ovo se mora izbjeći po svaku cijenu ukoliko ova zemlja želi da napreduje u svom oporavku.

Predstavници iz općina u Srbiji i Hrvatskoj učestvuju na današnjoj konferenciji, zajedno sa općinskim predstavnicima iz Bosne i Hercegovine. Smatram da je okvir za zajedničko djelovanje općina u cijelom regionu apsolutno neophodan a mogućnosti za takvu saradnju su ogromne. Već smo vidjeli u BiH da su načelnici općina sa obje strane međuentitetske linije razgraničenja među prvima koji su uspostavili međuentitetsku saradnju, jer postoje dobri, praktični razlozi za načelnike da to učine. Ne možete, npr., održavati samo jedan dio obale rijeke – mora postojati saradnja svih općina koje su smještene duž rijeke. Isto tako, postoje ekonomije obima koje su jednostavno neizbježne kada je u pitanju, npr. sakupljanje otpada, korištenje voda, te prilike za otvaranje novih radnih mjesta, a kada u takvim slučajevima šest općina zajednički rade mogu pružiti bolje i jeftinije usluge nego kada jedna općina to sama radi.

Uspješne reforme koje su otpočete u BiH, naročito na polju reforme, otpočete su u kontekstu sličnih reformi koje se provode u cijelom regionu. Usklađivanjem svojih zakona sa Briselom na putu ka većoj integraciji u Evropu zemlje u regionu u stvari usklađuju i svoje zakone jedna sa drugom. Općine u regionu postaju isto tako homogene. Razvija se jedan općinski način razmišljanja. Da ste ovo rekli prije više od decenije možda biste govorili u negativnom smislu, o jednoj vrsti polagane birokratske skleroze i indiferentnosti prema potrebama građana, ali danas mislim da se radi o suprotnoj stvari. Novi općinski mentalitet u jugoistočnoj Evropi je mentalitet koji prepoznaje potrebe građana i potrebe tržišta te koristi potrebe tržišta kako bi pomogao potrebe građana. Radi se o načinu razmišljanja koji je okrenut ka povratku na

normalni način življenja, način razmišljanja koji pozdravlja povratak raseljenih građana jer jednostavno ne može biti drugačije, način razmišljanja koji je više nego sposoban da učini da općine funkcioniraju za dobrobit svih u 21. vijeku.

Ali prijatelji, ne zaboravite da ne možemo čekati da drugi naprave promjene – “ukoliko želite promjene, vi sami morate biti nosioci tih promjena.”

Hvala vam.